

Druga największa kolonia czapli białej *Ardea alba* w Polsce**The second largest colony of Great White Egret *Ardea alba* in Poland**ADAM ZBYRYT¹, EDYTA KAPOWICZ¹, SZYMON BZOMA²

¹ Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
15–471 Białystok, ul. Ciepła 17
e-mail: adam.zbyryt@wp.pl, ekapowicz@ptop.org.pl

² Grupa Badawcza Ptaków Wodnych KULING
81–526 Gdynia, ul. Świerkowa 34/7
e-mail: szymbz@poczta.onet.pl

Słowa kluczowe: czapla biała, *Ardea alba*, kolonia lęgowa, czapla siwa, kormoran.

Pod koniec kwietnia 2015 r. dokonano odkrycia lęgów czapli białej *Ardea alba* na jeziorze Gaładuś (54°10'06,3"N; 23°25'14,8"E). W dniu 22.05.2015 r. przeprowadzono szczegółową inwentaryzację zajętych gniazd kormoranów, czapli siwych i czapli białych gniazdujących na wyspie. Całkowita liczba par zasiedlająca badaną kolonię wynosiła 727, w tym 498 par kormoranów (68,5%), 116 par czapli białej (16,0%) i 113 par czapli siwej (15,5%). Odkryta kolonia czapli białej jest najdalej na północ wysuniętym w kraju stanowiskiem lęgowym tego gatunku. W 2015 r. była ona również największą kolonią czapli białej w Polsce i drugą (*ex aequo*) co do wielkości dotychczas znanych z terenu kraju.

Czapla biała *Ardea alba* jest gatunkiem kosmopolitycznym; występuje na wszystkich kontynentach za wyjątkiem Antarktydy. Od lat 80. XX w. obserwowany jest gwałtowny rozwój populacji lęgowej oraz niełęgowej tego gatunku w Europie. Dotychczas jej gniazdowanie stwierdzono w 13 krajach Europy, w tym w najdalej wysuniętych na północ – Litwie, Łotwie, Estonii, Szwecji i Wielkiej Brytanii (Stajszczyk 2011; Ławicki 2014).

Odkrycia lęgów czapli białej na wyspie (ok. 4 ha) położonej w północnej części jeziora

Gaładuś dokonano 28.04.2015 r. w czasie kontroli kolonii mieszanej czapli siwej *Ardea cinerea* i kormorana *Phalacrocorax carbo* (AZ, EK). Jezioro Gaładuś, leżące w północno-wschodniej Polsce (54°10'06,3"N; 23°25'14,8"E), przy granicy z Litwą (część północna znajduje się na terytorium tego państwa), należy do jezior rynnowych i jest jednym z największych na Suwalszczyźnie. Jego długość wynosi 10,6 km, powierzchnia 7,2 km² (w granicach kraju przypada 5,6 km²), głębokość średnia 12,7 m, a maksymalna 54,5 m. Dno akwenu jest piasz-

Ryc. 1. Gniazda czapli białych (u góry) zbudowane były w dużej mierze z trzciny, natomiast czapli siwych (poniżej) głównie z różnej wielkości patyków i gałązek (jez. Gaładuś, 22.05.2015 r.; fot. A. Zbyryt) ►►

Fig. 1. Great White Egret's nests (above) were largely built of reeds, while Grey Heron's nests (below) mainly of varying size sticks and twigs (Lake Gaładuś, 22 May, 2015; photo by A. Zbyryt)

czysto-kamieniste, urozmaicone licznymi zagłębieniami. Wydłużony kształt jeziora przypomina łagodnie skracającą na północny zachód wstęgę. Silnie rozwiniętą linię brzegową zbiornika urozmaica znaczna liczba półwyspów, zatok i wysp. Wody jeziora zaliczane są do drugiej klasy czystości. Roślinność pokrywającą wyspę ukształtowało wieloletnie oddziaływanie odchodów z kolonii kormoranów. Wytworzyły się specyficzne gleby ornitogeniczne, na których doszło do zjawiska fruticetyzacji – nadmiernego rozwoju krzewów bzu czarnego *Sambucus nigra*. Większe zgrupowania drzew porastają tylko brzegi wyspy, natomiast w środkowej jej części rosną pojedynczo – topola osika *Populus tremula*, lipa drobnolistna *Tilia cordata*, świerk pospolity *Picea abies* i grusza pospolita *Pyrus communis*. Całą wyspę pokrywa zwarty, trudny do penetracji gąszcz krzewów (o wysokości ok. 4–6 m), złożony głównie z bzu czarnego, dereńia świdwy *Cornus sanguinea*, leszczyny zwyczajnej *Corylus avellana*, czeremchy zwyczajnej *Padus avium*, z niewielkim udziałem innych gatunków, jak: jarząb pospolity *Sorbus aucuparia*, głóg dwuszyjkowy *Crataegus laevigata* czy śliwa mirabelka *Prunus domestica syriaca*. Na dnie zadrzewienia występuje dość duża ilość leżaniny.

Trzy czaple białe na gniazdach oraz grupę 21 żerujących ptaków w upierzeniu godowym dostrzeżono z brzegu przy użyciu lunety. Obserwacja poprzedzająca kontrolę kolonii czapli siwej i kormorana stanowiła dowód na gniazdowanie czapli białej na jeziorze Gaładuś. Po dotarciu na wyspę starano się określić liczbę przystępujących do lęgów par na podstawie zaniepokojonych i spłoszonych osobników w szatach godowych, latających nad kolonią (24–25 os.). Ponieważ przed rozpoczęciem kontroli obserwowano również inne ptaki noszące materiał na gniazdo (głównie fragmenty trzciny), postanowiono powtórzyć kontrolę w trzeciej dekadzie maja, tj. w okresie kiedy w gniazdach znajdują się już wyklułe młode.

W dniu 22.05.2015 r. przeprowadzono dokładną inwentaryzację zajętych gniazd kormoranów, czapli siwych i czapli białych (AZ, SB).

Gniazda liczone na obszarze całej wyspy. Do śledzenia rejonów już odwiedzonych w trakcie kontroli oraz w celu dokładnej penetracji obszaru wyspy używano odbiornika GPS z funkcją zapisywania trasy. Oznakowano wszystkie drzewa i krzewy, na których stwierdzono gniazda, określając przy tym ich gatunek lub rodzaj. Dla każdego drzewa/krzewu rejestrowano oddzielnie liczbę zajętych gniazd każdego gatunku ptaka zasiedlającego kolonię. Przynależność gatunkową danego gniazda ustalano, kierując się obecnością piskląt lub ptaków dorosłych. Wszystkie gniazda czapli białej zbudowane były z dwóch warstw – dolnej, złożonej z różnej grubości patyków (często o średnicy ok. 1 cm) i górnej – składającej się wyłącznie z suchych pędów trzciny (ryc. 1). Wiele z nich posiadało dość luźną, ażurową konstrukcję, przez co były bardziej płaskie (talerzowate) i rozłożyste niż gniazda czapli siwej (ryc. 1). Trzciny w warstwie górnej gniazd czapli siwej pojawiały się bardzo rzadko, głównie jako pojedyncze pędy. Przeważnie były to jednak cieńsze patyki i gałązki. Gniazda czapli białej w większości były posadowane niżej w koronach krzewów niż gniazda czapli siwej, co ułatwiało identyfikację piskląt. Różniły się tym samym od gniazd czapli siwej, które zawsze w swej budowie posiadały większe lub mniejsze gałęzie; były bardziej zwarte, wyższe, mniej rozłożyste i przeważnie niewyścielone trzcina. W przypadku trudności z dostrzeżeniem piskląt („gołym okiem” lub przy użyciu lornetki) starano się wspinać na krzewy z gniazdem lub sąsiednie, w celu lepszego widoku. Pisklęta czapli białej, w porównaniu do młodych czapli siwych, były zdecydowanie mniejsze; na wcześniejszym etapie rozwoju. Również pomiędzy samymi pisklętami czapli białej była wyraźna różnica – niektóre ptaki były już w pełni opierzone (bez piór puchowych), a inne w całości jeszcze pokryte puchem (ryc. 2). W przypadku kilku gniazd stwierdzono także obecność jaj. Zajęcie gniazda i ich liczba na danym krzewie były potwierdzone przez każdego z obserwatorów indywidualnie. Tylko wówczas, gdy obaj obserwatorzy byli zgodni co do przynależności gniazda

Ryc. 2. W większości w gniazdach czapli białej stwierdzano 3 młode (jez. Gaładuś, 22.05.2015 r.; fot. A. Zbyryt)
Fig. 2. In the majority of Great White Egret's nests, 3 nestlings have been found (Lake Gaładuś, 22 May, 2015; photo by A. Zbyryt)

do konkretnego gatunku, uznawano je za potwierdzone.

Całkowita liczba gniazd stwierdzonych w kolonii wynosiła 727, w tym 498 gniazd kormoranów (68,5%), 116 gniazd czapli białej (16,0%) i 113 gniazd czapli siwej (15,5%). Najwięcej gniazd czapli białej było umieszczonych na bzie czarnym – 68 (58,6%), a pozostałe na dereniu świdwie – 16 (13,8%), leszczynie zwyczajnej – 13 (11,2%), głogu dwuszyjkowym – 6 (5,2%), gruszy pospolitej – 6 (5,2%), śliwie mirabelce – 4 (3,4%), czeremsze zwyczaj-

nej – 2 (1,7%) i jarzębie pospolitym – 1 (0,9%) (ryc. 3). Najmniejsza odległość sąsiadujących gniazd wynosiła około 1 m. Obserwacja otrzymała akceptację Komisji Faunistycznej Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (orzeczenie nr 14483).

Odkryta kolonia jest najdalej na północ wysuniętym w kraju stanowiskiem lęgowym czapli białej. W 2015 r. była ona również największą kolonią tego gatunku w Polsce i drugą co do wielkości z dotychczas znanych z terenu naszego kraju (Komisja Faunistyczna 2013). W naj-

starszej i największej kolonii tego gatunku, położonej w dolinie Biebrzy, w 2013 r. odnotowano gwałtowny spadek liczebności (Komisja Faunistyczna 2014), który w 2015 r. doprowadził do zaniku gniazdowania w tym miejscu – przy jednoczesnym dość stabilnym poziomie par lęgowych czapli siwej (104 pary) (A. Zbyryt – w przygotowaniu). Prawdopodobnie ptaki z tego czaplińca przeniosły się w inne miejsce na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego, zakładając kolonię w trzciniowisku (K. Henel – inf. ustna). Dotychczas jedynymi, stosunkowo stałymi, miejscami gniazdowania tego gatunku w kraju były: Park Narodowy „Ujście Warty”, Zbiornik Jeziorsko, Biebrzański Park Narodowy i polder Sątopy-Samulewo (Janiszewski, Świętochowski 2015). Poza tym odnotowywano efemeryczne lęgi w wielu innych miejscach, np. w dolinie Baryczy, na stawach w Górkach, na stawach w Młodzawach w dolinie Nidy, na jeziorach Gołdapiwo na Mazurach oraz Kacapka

i Wytycze na Lubelszczyźnie (Maniarski, Błaziak 2012; Sikora, Czastkiewicz 2014; Janiszewski, Świętochowski 2015). Liczebność odkrytej kolonii czapli białej, wskazuje, że ptaki mogły gniazdować w tym miejscu już w latach ubiegłych, jednak stanowisko nie zostało wykryte wskutek braku regularnych kontroli. Gniazdowanie tego gatunku na jez. Gaładuś wiąże się z gwałtownym wzrostem populacji lęgowej i niełęgowej tego gatunku w całej Europie (Stajszczyk 2011, Ławicki 2014).

Lęgi czapli białej w Polsce odnotowywano do tej pory w dolinach zalewowych rzek (przy wysokości poziomu wody 0,5–1 m), gdzie gniazda były posadowione pośród zarosli wierzbowych lub w trzciniowiskach, na jeziorach lub stawach rybnych. Opisana kolonia jest jedyną w kraju, gdzie gniazda były umieszczone wyłącznie na krzewach owocowych (Świętochowski i in. 2010; Janiszewski, Świętochowski 2015). Kolonie mieszane cza-

Ryc. 3. Siedlisko lęgowe czapli białej (jez. Gaładuś, 22.05.2015 r.; fot. A. Zbyryt)

Fig. 3. The breeding habitat of Great White Egret (Lake Gaładuś, 22 May, 2015; photo by A. Zbyryt)

pli białej z czapłą siwą i kormoranem, a sporadycznie z innymi gatunkami (np. ślepowronem *Nycticorax nycticorax*) były dotychczas już wykazywane z obszaru Polski (Janiszewski, Świętochowski 2015). Umieszczenie gniazd czapli białej niżej niż gniazd czapli siwej jest zjawiskiem dość powszechnym i często obserwowanym w koloniach mieszanych obu gatunków (Janiszewski, Glubowski 2002).

Ze względu na wielkość odkrytej kolonii czapli białej – stanowiącej niemal połowę krajowej lęgowej populacji, należy objąć ją stałym, najpełniej corocznym, monitoringiem.

PIŚMIENNICTWO

- Janiszewski T., Glubowski M. 2002. Gniazdowanie czapli białej *Egretta alba* i ślepowrona *Nycticorax nycticorax* na zbiorniku Jeziorsko w roku 2002. Notatki Ornitologiczne 43 (4): 259–262.
- Janiszewski T., Świętochowski P. 2015. Czapla biała *Ardea alba*. W: Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z., Chodkiewicz T. (red.). Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny. Wydanie 2. GIOŚ, Warszawa: 364–366.
- Komisja Faunistyczna 2013. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2012. Ornis Polonica 54: 109–150.
- Komisja Faunistyczna 2014. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2013. Ornis Polonica 55: 181–218.
- Ławicki Ł. 2014. The Great White Egret in Europe. Population increase and range expansion since 1980. British Birds 107: 8–25.
- Maniarski R., Błaziak W. 2012. Lęg czapli białej *Casmerodius albus* na stawach rybnych koło Młodzaw Dużych w Dolinie Nidy. Naturalia 1: 146–147.
- Sikora A., Czastkiewicz D. 2014. Ekspansja czapli białej *Ardea alba* na Warmii i Mazurach. Ornis Polonica 55: 264–278.
- Stajszczyk M. 2011. Ekspansja czapli białej w Europie. Ptaki Polski 23–24: 18–23.
- Świętochowski P., Korniluk M., Tumił T., Wereszczuk M. 2010. Liczebność i rozród czapli białej *Egretta alba* na bagnach Biebrzańskich w roku 2010. Dubelt 2: 90–93.

SUMMARY

Chrońmy Przyrodę Ojczystą 71 (6): 454–459, 2015

Zbyryt A., Kapowicz E., Bzoma S. The second largest colony of Great White Egret *Ardea alba* in Poland

At the end of April breeding pairs of Great White Egret *Ardea alba* were discovered on the Lake Gaładuś (54°10'06,3"N; 23°25'14,8"E). On the 22nd May 2015, a detailed survey of occupied nests of Cormorants *Phalacrocorax carbo*, Grey Herons *Ardea cinerea* and Great White Egrets was carried out on the island. The total number of pairs populating the investigated colony was 727, including 498 pairs of Cormorants (68.5%), 116 pairs of Great Egret (16.0%) and 113 pairs of Grey Heron (15.5%). The discovered colony of Great White Egret is the northernmost breeding site of this species in Poland. In 2015 this was also the largest colony of Great White Egret in Poland and the second (*ex aequo*) ever known in the country.